

Etikken i pædagogikken

Guide til daginstitutioners
brug af etisk grundlag i
arbejdet med den styrkede
pædagogiske læreplan

BUPL
BØRNE- OG
UNGDOMSPÆDAGOGERNES
LANDSFORBUND

BUPL's etiske grundlag for pædagoger og dagtilbudslovens fælles grundlag for den styrkede pædagogiske læreplan er de to grundlag, som pædagogprofessionen hviler på. Begge grundlag har fokus på den enkelte i fællesskabet, er baseret på værdier og er afhængige af pædagogens dømmekraft. Det etiske og det pædagogiske er grundlæggende forbundne og samvirkende i pædagogisk praksis.

Som pædagoger kan I få brug for at stille skarpt på etikken i pædagogikken.

Denne guide giver bud på, hvordan I kan drøfte etiske spørgsmål i arbejdet med realisering af den styrkede pædagogiske læreplan.

Etiske dilemmaer kan per definition ikke "løses", fordi når man skal træffe valg i praksis, vil hensynet til noget stå over for hensynet til noget andet. Det er derfor vigtigt, at I kan bruge jeres faglige dømmekraft i situationen, og at I dyrker en løbende dialog og refleksion over de valg, som I træffer i institutionen.

Hvilke hensyn er det vigtigt at inddrage i hverdagens praksis? Hvilke etiske spørgsmål og dilemmaer kan der ligge i jeres valg og beslutninger? Hvordan kan I støtte hinanden i at inddrage det etiske grundlag i relation til børn og forældre og stille de relevante spørgsmål til jeres egen og hinandens praksis?

I kan bruge de enkelte temaer og spørgsmål i refleksionsguiden på personalemødet, i forældrebestyrelsen, i det tværfaglige samarbejde, i mødet med forvaltningen og i uddannelsespraktikken.

Indhold

Barnesyn	3
Dannelse og børneperspektiv	3
Leg	4
Læring	4
Børnefællesskaber	5
Pædagogisk læringsmiljø	5
Forældresamarbejde	6
Børn i udsatte positioner	6
Sammenhæng med børnehaveklassen	7

Etiske spørgsmål i arbejdet med den styrkede pædagogiske læreplan

Det fælles pædagogiske grundlag
Dagtilbudslovens § 8, stk. 2

Etisk grundlag for pædagoger

1. Pædagogen i **relationen** – skal...
2. Pædagogen i **professionen** – skal...
3. Pædagogen i **samfundet** – skal...

Eksempler på etiske spørgsmål og dilemmaer

<p>Barnesyn Det, at være barn, har værdi i sig selv.</p>	<p>1 ...varetage barnets tarv og om nødvendigt fremføre og forsvare dets behov og interesser.</p> <p>2 ... indgå i dialog med kollegaer om etiske spørgsmål i eget og andres arbejde.</p> <p>3 ... behandle alle lige uanset køn, religion, nationalitet, seksuel orientering eller kulturel baggrund.</p>	<p>Hvilke etiske dilemmaer møder I i praksis ift. at sikre barnets ret til at være barn, uden krav om at præstere noget bestemt, i overensstemmelse med dansk pædagogisk tradition?</p> <p>Hvordan håndterer I situationer, hvor I ser forskelligt på, hvad der er bedst for barnet?</p> <p>Møder I situationer, hvor forældrenes eller forvaltningssystemets barnesyn og værdier ikke harmonerer med institutionens? Hvordan håndterer- og taler I om det?</p>
<p>Dannelse og børneperspektiv Børn skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse.</p>	<p>1 ... varetage barnets tarv og om nødvendigt fremføre og forsvare deres behov og interesser.</p> <p>2 ... indgå i dialog med kollegaer om etiske spørgsmål i eget og andres arbejde.</p> <p>3 ... tilrettelægge det pædagogiske arbejde, så det understøtter demokratiske principper og medvirker til, at børn og unge opdrages til aktive medborgere.</p>	<p>Hvornår oplever I tvivl eller dilemmaer ift. at fremføre eller forsvare barnets stemme i praksis?</p> <p>Hvad gør I, når I vurderer, at kollegaer ikke lever op til den etiske fordring om at lytte til børnene og inddrage dem i beslutninger og processer, der omhandler deres liv i institutionen?</p> <p>Hvordan håndterer I spændet mellem hensynet til den enkelte og fællesskabet og dilemmaer mellem det, I "skal", og det, I "bør", ud fra jeres vurdering af børns behov og interesser?</p>

Det fælles
pædagogiske
grundlag
Dagtilbudslovens
§ 8, stk. 2

Etisk grundlag for
pædagoger

1. Pædagogen i **relationen** – skal...
2. Pædagogen i **professionen** – skal...
3. Pædagogen i **samfundet** – skal...

Eksempler på
etiske spørgsmål
og dilemmaer

<p>Leg</p> <p>Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud.</p>	<p>1 ... tilpasse praksis, så den tjener det enkelte barn, den unge eller fællesskabet.</p> <p>2 ... udvise rummelighed på baggrund af evnen til at reflektere over egne fordomme og holdninger.</p> <p>3 ... diskutere det pædagogiske arbejde for at udvikle professionen til gavn for børn og unge.</p>	<p>Hvilke etiske spørgsmål og dilemmaer er der knyttet til legens værdi? Er alle lege lige værdifulde og gode?</p> <p>Hvordan sikrer I, at legens egen værdi går forud for legens pædagogiske formål ift. at fremme læring, i arbejdet med den styrkede læreplan?</p> <p>Hvordan håndterer I dilemmaer mellem at sikre børnenes ret til egne lege og udefrakommende krav om at bruge legen som redskab til bedre læring?</p>
<p>Læring</p> <p>Læringen skal forstås bredt.</p>	<p>1 ... møde børn, unge og deres familier med respekt.</p> <p>2 ... træffe etiske valg på baggrund af sin viden og evne til at analysere og reflektere.</p> <p>3 ... formidle viden om det pædagogiske arbejde.</p>	<p>Oplever I situationer, hvor arbejdet med pædagogiske metoder og koncepter, krav udefra eller jeres egen læringsforståelse kolliderer med respekten for barnet/børnene? Hvordan debatterer og takler I det?</p> <p>Hvilke etiske dilemmaer får I øje på i anvendelse af koncepter med forudbestemte læringsforståelser, som er forskellig fra eller i modsætning til jeres egen?</p> <p>Hvilke udfordringer og dilemmaer møder I ift. at formidle betydningen af en bred læringsforståelse hos myndigheder eller forældre?</p>

Det fælles
pædagogiske
grundlag
Dagtilbudslovens
§ 8, stk. 2

Etisk grundlag for
pædagoger

1. Pædagogen i **relationen** – skal...
2. Pædagogen i **professionen** – skal...
3. Pædagogen i **samfundet** – skal...

Eksempler på
etiske spørgsmål
og dilemmaer

Børnefællesskaber

Al leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale fastsætter rammerne for.

1 ... tilpasse praksis, så den tjener det enkelte barn, den unge eller fællesskabet.

2 ... udvise rummelighed og evne til at reflektere over egne fordomme og holdninger.

3 ... tilrettelægge det pædagogiske arbejde, så det understøtter demokratiske principper og medvirker til, at børn og unge opdrages til aktive medborgere.

Hvilke etiske dilemmaer kan der være ift. at sætte børn, der forstyrrer eller er til gene for børnegruppen, uden for fællesskabet?

Hvilke udfordringer kan der være mellem selvorganiserede og pædagogisk organiserede børnefællesskaber? Fx når børnenes handlinger strider imod jeres holdninger?

Hvorfor kan det være svært at inddrage ALLE børn i fællesskabet? Hvilke etiske hensyn kan der være på spil?

Pædagogisk læringsmiljø

Læringsmiljøet skal inddrage børnenes perspektiv og give mulighed for deltagelse i børnefællesskaber gennem spontane lege og tilrettelagte aktiviteter.

1 ... påtage sig ansvaret for den gode relation til børn, unge og deres familier.

2 ... indgå i dialog med kollegaer om etiske spørgsmål i eget og andres arbejde.

3 ... diskutere det pædagogiske arbejde for at udvikle professionen til gavn for børn og unge.

Hvilke udfordringer kan der være ift. at sikre trygge pædagogiske miljøer, der rummer alle børn, der samtidig skal være stimulerende for børns læring?

Hvordan sikrer I en balance mellem hensynet til børns ret til selvorganiseret leg, over for hensynet til fælles, planlagte aktiviteter med udgangspunkt i læreplanstemaerne? Hvordan takler I eventuelle uenigheder i praksis om balancen?

Hvordan diskuterer I brugen af koncepter eller redskaber og deres betydning for børnene, inden I tager dem i brug?

Det fælles
pædagogiske
grundlag
Dagtilbudslovens
§ 8, stk. 2

Etisk grundlag for
pædagoger

1. Pædagogen i **relationen** – skal...
2. Pædagogen i **professionen** – skal...
3. Pædagogen i **samfundet** – skal...

Eksempler på
etiske spørgsmål
og dilemmaer

**Forældre-
samarbejde**

Det skal fremgå, hvordan dagtilbud-
det samarbejder
med forældrene
om børns læring.

1 ... behandle børn og deres
familier med værdighed og
respekt for deres selv- og
medbestemmelse.

2 ... træffe etiske valg på bag-
grund af sin viden og evne til
at analysere og reflektere.

3 ... behandle alle lige uanset
køn, religion, nationalitet, seksuel
orientering eller kulturel baggrund.

Hvordan sikrer I en kultur, hvor I ikke snakker
nedsættende om børn og forældre?
Hvilke etiske hensyn kan der være forbundet
med snak på personalestuen?

Hvordan håndterer I situationer, hvor hensynet
til barnets tarv og hensynet til forældrenes
behov er i konflikt?

Hvilke etiske dilemmaer kan der opstå, når I
skal lave indberetninger om særlige forhold,
der omhandler børn eller forældre i socialt
belastede områder?

**Børn i udsatte
positioner**

Alle børnenes trivsel,
læring, udvikling
og dannelse skal
fremmes.

1 ... varetage barnets tarv og om
nødvendigt fremføre og forsvare
deres behov og interesser.

2 ... træffe etiske valg på bag-
grund af sin viden og evne til
at analysere og reflektere.

3 ... behandle alle lige uanset køn,
religion, nationalitet, seksuel
orientering eller kulturel baggrund.

Har I oplevet at stå i situationer ift. at skulle
gøre forskel på børnene for at sikre, at de
blev behandlet lige?
Hvad gjorde I, og hvilke etiske problemstillin-
ger rejste det?

Hvordan håndterer I eventuelle uenigheder
med andre faggrupper, om hvad der er det
bedste for et barn ud fra barnets perspektiv?
Hvilke hensyn er på spil her?

Hvilke etiske dilemmaer kan der være i at
prioritere tiden og ressourcerne til bestemte
grupper af børn, når tiden går fra de andre
børn?

Det fælles
pædagogiske
grundlag
Dagtilbudslovens
§ 8, stk. 2

Etisk grundlag for pædagoger

1. Pædagogen i **relationen** – skal...
2. Pædagogen i **professionen** – skal...
3. Pædagogen i **samfundet** – skal...

Eksempler på etiske spørgsmål og dilemmaer

Sammenhæng med børnehave- klassen

Der skal tilrettelægges et pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng med børnehaveklassen.

1 ... påtage sig ansvaret for den gode relation for børn, unge og deres forældre.

2 ... indgå i dialog med kollegaer om etiske spørgsmål i eget og andres arbejde.

3 ... tilstræbe en høj faglighed til gavn for samfundet som helhed.

Hvilke etiske overvejelser kan der være ift. at tage hensyn til barnets behov 'her og nu' og fremadrettede hensyn ift. skole?

Hvilke etiske overvejelser gør I jer i forhold til videregivelse af informationer vedrørende børnene i overgangen til skolen?

Hvordan kan jeres etiske overvejelser om sammenhæng fremme en mere børneparat skole?

etisk grundlag for pædagoger

Etiske udfordringer er et grundvilkår i pædagogisk arbejde, og det betyder, at pædagoger gør sig etiske overvejelser i hverdagen. Et professionsetisk grundlag for pædagoger er et fælles værdigrundlag, der synliggør, hvilke værdier pædagoger mener er væsentlige i arbejdet med børn, unge og deres familier.

Et fælles professionsetisk grundlag skal bruges til at kvalificere dialoger og overvejelser om etiske udfordringer i arbejdet. Dermed kan et etisk grundlag være med til at højne den etiske bevidsthed og videreudvikle en etisk forsvarlig pædagogisk praksis.

Formål med pædagogisk arbejde

Formålet med pædagogisk arbejde er gennem omsorg, socialisering, dannelse og læring at fremme børns og unges trivsel og udvikling.

Det sker ved:

- at sikre alle børn og unge lige muligheder uanset sociale eller materielle forhold, etniske eller religiøse tilhørsforhold, fysiske eller psykiske handicap
- at støtte børn og unge individuelt og socialt, så deres livsduelighed styrkes
- at skabe rammer for en god og omsorgsfuld barndom og ungdom, hvor alle har mulighed for at indgå i sociale fællesskaber

Værdier i pædagogisk arbejde

Det pædagogiske arbejde bygger på værdierne:

- **Omsorg** – er grundlæggende i pædagogisk arbejde. Omsorg omfatter værdierne empati, tryghed, tillid og ansvar for den anden
- **Ligeværd** – Pædagogisk praksis tager udgangspunkt i menneskers ligeværd. Ligeværd i den pædagogiske relation kendetegnes ved dialog, anerkendelse, respekt og tolerance
- **Professionel integritet** – Professionel integritet er karakteriseret ved værdier som høj faglighed, ansvarlighed, troværdighed og åbenhed
- **Social retfærdighed** – Den professionelle praksis fremmer social retfærdighed og demokratiske værdier. Den kendetegnes ved værdier som inddragelse, mangfoldighed, fællesskab og rummelighed

Pædagogen i relationen

Pædagoger tager udgangspunkt i såvel fællesskabet som i den enkelte og dennes forhold til fællesskabet, derfor skal pædagogen:

- møde børn og unge og deres familier med respekt
- forholde sig empatisk og anerkendende til børn, unge og deres familier
- påtage sig ansvaret for den gode relation til børn, unge og deres forældre
- varetage barnets og den unges tarv og om nødvendigt fremføre og forsvare dets behov og interesser
- tilpasse praksis, så den tjener det enkelte barn, unge eller fællesskabet
- handle med social retfærdighed og med fællesskabets bedste for øje

DETTE BETYDER, AT PÆDAGOGEN:

- varetager barnet og den unges tarv bedst muligt i tilfælde af loyalitetskonflikter mellem barnet/den unge og familien
- undlader behandling, der kan opleves ydmygende og nedværdiggende
- beskytter mod krænkende adfærd
- behandler børn, unge og deres familier med værdighed og respekterer deres selv- og medbestemmelse
- værner om fortrolige oplysninger
- respekterer privatlivets fred
- sikrer ligebehandling, også når det indebærer, at der gøres forskel på to umiddelbart ligestillede

Pædagogen i professionen

Professionen skal stræbe efter at skabe en etisk forsvarlig praksis, derfor skal pædagogen:

- indgå i dialog med kolleger om etiske spørgsmål i eget og andres arbejde
- udvise rummelighed og evne til at reflektere over egne fordomme og holdninger
- søge ny viden og indgå konstruktivt i pædagogfaglige debatter
- træffe etiske valg på baggrund af sin viden og evne til at analysere og reflektere
- formidle viden om det pædagogiske arbejde

DETTE BETYDER, AT PÆDAGOGEN:

- varetager barnet og den unges tarv bedst muligt i tilfælde af loyalitetskonflikter mellem arbejdspladens forhold og muligheden for at udføre etisk forsvarlig praksis
- anvender fagligt skøn, kritisk stillingtagen, mod og omtanke i sit arbejde
- erkender og vedkender sig det etiske, faglige og personlige ansvar for egne vurderinger og handlinger
- prioriterer de professionelle værdier fremfor sine egne
- samarbejder med de pædagogiske uddannelsesinstitutioner for at sikre de studerende adgang til viden og etisk forsvarlig praksis
- gør sig etiske og kritiske overvejelser om anvendte metoder
- værner om fagets omdømme
- møder andre faggrupper med ligeværdighed og gensidig respekt

Pædagogen i samfundet

Den pædagogiske profession har en betydningsfuld rolle og opgave i samfundet, derfor skal pædagogen:

- behandle alle lige uanset køn, religion, nationalitet, seksuel orientering eller kulturel baggrund
- tilrettelægge det pædagogiske arbejde, så det understøtter demokratiske principper og medvirker til, at børn og unge opdrages til aktive medborgere
- diskutere det pædagogiske arbejde for at udvikle professionen til gavn for børn og unge
- tilstræbe en høj faglighed til gavn for samfundet som helhed
- bruge sin professionelle viden i den offentlige debat for at fremme social retfærdighed og gode vilkår for børn og unge

DETTE BETYDER, AT PÆDAGOGEN:

- varetager barnets og den unges tarv bedst muligt i tilfælde af loyalitetskonflikter mellem systemets krav og muligheden for at udføre etisk forsvarlig praksis
- udfordrer love og instrukser i den udstrækning, de strider mod professionens etiske værdier
- arbejder for prioriteringer, der sikrer en retfærdig og hensigtsmæssig ressourcefordeling, og som tilgodeser de grupper af børn og unge, der har størst behov for pædagogisk indsats
- medvirker til at synliggøre de konsekvenser, de politiske prioriteringer får for den pædagogiske indsats

BUPL
BØRNE- OG
UNGDOMSPÆDAGOGERNES
LANDSFORBUND

Udarbejdet af
BUPL's Etiske Råd
Marts 2020

Sundkrogskaj 20
2100 København Ø
bupl.dk